

Dr. Viorel BERLIBA,
Şef al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ştefan cel Mare”
conferențiar universitar,

Dr. Radion COJOCARU,
Şef-adjunct al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ştefan cel Mare”

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE PRUNCUCIDERE, SĂVÎRȘITĂ DE MINORE

1. Examinarea unui cumul de cauze penale de pruncucidere, săvârșite între anii 1996 și 2006, relevă, că 64% din numărul femeilor, învinuite sau condamnate pentru comiterea infracțiunii de pruncucidere, aveau vârsta cuprinsă între 18 și 30 ani, 21% aveau vârsta pînă la 18 ani, iar 14% – mai mare de 30 de ani[1].

Datele statistice demonstrează fără echivoc, că fenomenul pruncuciderii este răspîndit și în cadrul criminalității minorelor. Acest lucru solicită un plus de exigență din partea organelor de drept atunci, cînd se soluționează cauze penale de pruncucidere cu implicarea minorelor. Exigența este justificată de normele de drept substanțial și de cele de drept formal, care instituie un regim juridic special, obligatoriu de urmat de către organele de drept la investigarea și soluționarea cauzelor penale referitoare la minore.

În ipoteza infracțiunii de pruncucidere, legiuitorul prezumă, că capacitatea penală intervine la mamă de la vârsta de 14 ani. Această soluție poate fi dedusă din faptul, că pruncuciderea este înscrisă pe lista exhaustivă a infracțiunilor prevăzute de art.21 alin.(2) al CP, pentru care răspunderea penală este posibilă de la vârsta de 14 ani.

2. La soluționarea cauzelor penale cu implicarea minorelor discernământul nu trebuie raportat în mod automat la vârsta cronologică a subiectului infracțiunii. Existența vârstei, de la care intervine răspunderea

penală, nu prezumă și existența discernământului persoanei minore.

Soluția derivă implicit din dispoziția art.475 alin.(2) al CPP, potrivit căruia „în cazul în care se constată, că minorul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă el a fost pe deplin conștient de săvârșirea actului. Pentru a se stabili aceste circumstanțe, vor fi ascultați părinții minorului, învățătorii, educatorii lui și alte persoane, care ar putea comunica datele necesare, precum și se va cere efectuarea unei anchete sociale, prezentarea documentelor necesare și se vor efectua alte acte de urmărire penală și judiciară”.

Referindu-ne în general la norma art.475 alin.(2) CPP, considerăm că aceasta trebuie să aparțină dreptului material și nu celui formal, ea fiind în mod nejustificat încorporată în Codul de procedură penală. În accepțiunea noastră, textul de lege citat urmează a fi reformulat în modul corespunzător și introdus în Partea generală a Codului penal, adică așa cum procedează legislațiile penale ale altor state [2].

În doctrina de specialitate se arată pe bună dreptate, că drept temeiuri pentru dispunerea expertizei psihiatrico-legale a unui minor se constituie: a) demersul (cererea) apărătorului sau reprezentantului legal al minorului; b) dubiile ofițerului de urmărire penală, ale judecătorului referitoare la sănătatea mintală a învinuitului, inculpatului, martorilor sau altor persoane, care participă în proces; c) datele precise despre existența unei tulburări psihice a persoanei în cauză; d) absența unui motiv al infracțiunii comise; e) suspectarea manifestărilor de simulare, disimulare, agravare, calomniere, autocalomniere; f) dacă infracțiunea a fost săvârșită cu o cruzime deosebită sau extrem de bizar, stupid; g) dacă persoana manifestă elemente de comportament virulent; h) dacă pe parcursul aflării într-o instituție specială de învățământ și reeducare persoana s-a îmbolnăvit de o maladie psihică etc. [3, p.94].

3. Problema răspunderii penale pentru infracțiunile de pruncucidere, săvârșite de subiecți cu vîrstă între 14 și 18 ani, nu este una, care formează incidental obiectul preocupărilor noastre.

Complexitatea problemei este generată de înseși natura juridică a infracțiunii de pruncucidere, determinată de starea de tulburare fizică sau

psihică (ori și fizică și psihică) provocată de actul nașterii, cu diminuarea discernământului, dominat de care stare era subiectul infracțiunii în momentul suprimării vieții pruncului.

Plecînd de la această premisă, dispunerea și efectuarea expertizei psihiatrice sau, după caz, a celei psihiatrico-psihologice de evaluare a gradului de discernământ al mamei minore, care, în condițiile prescrise de dispoziția art.147 al CP își omoară nou-născutul, are a dublă semnificație.

4. Pe de o parte, investigarea judiciară a infracțiunii de pruncucidere implică dispunerea obligatorie a expertizei psihiatrice. Într-adevăr, starea deosebită, provocată de naștere cu diminuarea discernământului, reclamă de fiecare dată îndoieli cu privire la starea de responsabilitate a subiectului, fapt, care, potrivit art.143 pct.3) al CP, obligă organul de urmărire penală să dispună efectuarea expertizei psihiatrice. În toate cauzele penale de pruncucidere obiectivul expertizei psihiatrice a faptuitoarei îl constituie, pe de o parte, diagnosticul stării de tulburare pricinuite mamei de actul nașterii, iar, pe de altă parte, măsura în care această stare de tulburare a influențat discernământul faptuitoarei în momentul comiterii infracțiunii sub aspectul diminuării acestuia. Existența discernământului diminuat justifică încadrarea faptei în temeiul normei privitoare la pruncucidere, iar atestarea discernământului deplin face aplicabilă norma privitoare la omor săvîrșit asupra unei persoane minore (art.145 alin.(3) lit.d) al CP). Inexistența discernământului atrage inexistența vinovăției ca semn calificativ al laturii subiective și, drept urmare, mama nu poate fi supusă răspunderii penale pentru vreuna din faptele menționate.

5. Pe de altă parte, reieșind din prevederile art.475 alin.(2) al CPP, în cauzele penale de pruncucidere săvîrșite de minore mai este necesar ca prin expertiză să se determine și nivelul de dezvoltare psiho-intelectuală a faptuitoarei, pentru a se stabili dacă aceasta a acționat cu discernământ sau fără. În același sens urmează a se stabili și în ce măsură discernământul pruncucigașei minore poate fi suprapus și poate subexista stării de tulburare psihică, cauzate de actul nașterii, care, după cum reiese din dispoziția art.147 al CP, în mod obligatoriu trebuie să atragă și diminuarea facultăților mintale de a înțelege și de a voi.

La stabilirea acestui aspect vor fi antrenați medici, psihologi, asistenți sociali și pedagogi, care vor ține cont de particularitățile dezvoltării bio-psihice a mamei ucigașe, de ancheta socială și de alte criterii, care mărturisesc infantilismul social sau psihologic al acesteia. În asemenea cazuri abolirea discernământului minorei la infracțiunea de pruncucidere nu va fi condiționat nici de tulburarea fizică sau psihică pricinuită de actul nașterii, nici de prezența criteriului medical al iresponsabilității, ci va constitui efectul unei *întârzieri* sau *rețineri* în dezvoltarea psihică, prilejuită de diverși factori, cum ar fi: deficiențe în dezvoltarea organismului mamei, în special al sistemului nervos, tulburări organice ale sistemului nervos, diferite anomalii care împiedică dezvoltarea psihică, degradarea socială și pedagogică. Lipsa în timpul comiterii faptei a discernământului mamei minore, survenit drept consecință a infantilismului social sau psihologic, atrage inexistența factorilor psihici de formare a vinovăției și, respectiv, ea nu poate fi supusă răspunderii penale pentru fapta de pruncucidere.

6. O altă problemă, care trebuie examinată în contextul celor spuse mai sus, ține de vârsta răspunderii penale pentru pruncucidere, care, după cum s-a menționat anterior, reieșind din dispozițiile art.21 alin.(2) al CP, este de 14 ani. În acest sens se cere reexaminată poziția legiuitorului autohton cu privire la instituirea răspunderii penale pentru infracțiunea de pruncucidere de la vârsta de 14 ani.

Elementele și semnele constitutive ale pruncuciderii se configurează după următoarea formulă: calitatea de mamă a subiectului infracțiunii – starea de tulburare fizică sau psihică – discernământul diminuat – vinovăția limitată – răspunderea penală limitată. Astfel, apare întrebarea despre aceea, *dacă la pruncucigașele în vârstă de 14-16 ani manifestarea stării de tulburare, pricinuită de actul nașterii, face posibil ca mama să fie capabilă de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei sau de a-și dirija conștient voința pentru a putea fi prezumată responsabilitatea?*

În legislațiile penale ale altor state, cum ar fi, de exemplu, cea a Federației Ruse [4, pag. 239] și a Republicii Belarusi [5, pag. 23], vârsta răspunderii penale pentru pruncucidere este de 16 ani, iar potrivit art.99 CP al României

minora, care a împlinit 16 ani răspunde penal, iar cea care are vârsta între 14 și 16 ani poate răspunde penal numai dacă se dovedește că a comis fapta cu discernământ [6, p.43], soluție valabilă și pentru infracțiunea de pruncucidere. Mai trebuie menționat, că în Codul penal al Republicii Moldova din 24 martie 1961 răspunderea penală pentru pruncucidere era posibilă de la vârsta de 16 ani.

7. Doctrina penală autohtonă mai recentă promovează aserțiunea, în conformitate cu care se recunoaște, că soluția instituirii răspunderii penale pentru pruncucidere de la vârsta de 14 ani „este un pas corect al legiuitorului, deoarece în caz contrar ar reieși, că viața uni om matur beneficiază de o protecție mai mare, decît viața unui nou-născut” [7, pag. 64].

Într-adevăr regimul privilegiat de sancționare a pruncuciderii creează aparența, cum că protejarea vieții copilului nou-născut se realizează dintr-o poziție discriminatorie față de alte persoane, deoarece alte tipuri de omoruri sunt sancționate mai aspru în raport cu pruncuciderea. O asemenea teză, însă, nu poate fi acceptată, deoarece nici obiectul infracțiunii de pruncucidere, nici vârsta pe care trebuie să o întrunească subiectul nu apar ca elemente, care ar justifica incriminarea distinctă și atribuirea faptei la categoria omorurilor atenuante. Este bine știut, că la fixarea vârstei răspunderii penale pentru o infracțiune, inclusiv și pentru cea de pruncucidere, legiuitorul se conduce de alte criterii decît cel avut în vedere în opinia citată. Aceste criterii sunt reprezentate, în mod prioritar, de gravitatea faptei și de posibilitatea minorei de a acționa cu discernământ în raport cu fapta săvîrșită de la o anumită vîrsta.

Cu același prilej se mai afirmă, „că conform vechiului Cod penal, plecînd de la ideea că vârsta răspunderii penale pentru pruncucidere era de 16 ani, minora în vîrstă de 14 ani urma să fie trasă la răspundere penală pentru omor intenționat” [7, pag.64]. Nici această soluție nu este promovabilă, deoarece existența semnelor pruncuciderii exclude posibilitatea calificării faptei în baza normei privitoare la omor. Astfel, potrivit Codului penal din 1961 persoanele cu vârsta între 14 și 16 ani nu puteau fi trase la răspundere penală pentru infracțiunea de omor comisă în împrejurările stipulate la art.92 al CP.

De altfel, dacă am promova teza amintită, ar rezulta că, potrivit legislației penale în vigoare, pentru omorul în stare de afect, săvârșit de o minoră cu vârsta între 14 și 16 ani, răspunderea penală ar surveni conform art.145 al CP, deoarece art.146 al CP nu este inclus pe lista infracțiunilor stipulate la art.21 alin.(2) al CP. În atare condiții o persoană cu vârsta de 16 ani pentru săvârșirea aceleiași fapte urmează a fi supusă răspunderii penale conform art.146 al CP. Absurditatea unei asemenea soluții este vădită din moment ce omorul săvârșit în stare de afect se sancționează cu închisoare de pînă la 5 ani, iar pedeapsa pentru omorul intenționat simplu este închisoare de la 12 la 20 de ani.

Reieșind din cele consemnate, concluzia noastră ar fi următoarea: pentru omorul în stare de afect minora cu vârsta de 14-16 nu poate fi supusă răspunderii penale, deoarece legiuitorul a considerat, pe de o parte, că împrejurarea circumstanțială reprezentată de starea de afect face ca acest tip de omor să nu fie recepționat în deplină măsură de conștiința minorei de la vârsta de 14 ani, iar, pe de altă parte, înseși gravitatea faptei, considerată de legiuitor ca fiind una redusă, nu reclamă necesitatea instituirii răspunderii penale de la această vîrstă.

8. Plecând de la ideea, că în cazul pruncuciderii făptuitoarea acționează în condițiile unui discernământ limitat, considerăm discutabilă soluția legiuitorului nostru de a stabili limita de vîrstă a subiectului de 14 ani și nu cea de 16 ani.

În calitate de argument poate fi învederat faptul, că minora cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani se caracterizează printr-un grad incomplet de dezvoltare a factorilor, care girează procesele intelectuale și volitive necesare formării vinovăției, procese care sunt influențate esențial și de starea de tulburare fizică sau psihică pricinuită de actul nașterii. Prin urmare, considerăm, că de la vârsta de 14 ani minora în condițiile stării emoționale deosebite provocate de actul nașterii nu este susceptibilă de fiecare dată de a purta răspundere penală pentru fapta de pruncucidere.

Reieșind din aceste rațiuni, promovăm teza, în conformitate cu care legiuitorul autohton ar trebui să-și revadă poziția de instituire a răspunderii

penale pentru infracțiunea de pruncucidere de la vârsta de 14 ani. În acest sens propunem excluderea art.147 al CP de pe lista exhaustivă a infracțiunilor prevăzute la art.21 alin.(2) CP, urmînd ca pentru fapta avizată persoană să fie trasă la răspundere penală de la vârsta de 16 ani.

Referințe bibliografice:

1. Informația operativă cu privire la rezultatele combaterii criminalității de organele de urmărire penală ale Republicii Moldova pentru anii 1996-2006.
2. Din Codul penal al Federației Ruse, conform art.20 alin.(3), se exclude răspunderea penală a persoanei minore în vîrstă de 14-18 ani, care, la momentul săvîrșirii infracțiunii se caracterizează printr-o dezvoltare psihică întîrziată, nelegată de prezența unei tulburări psihice și care nu înțelegea pe deplin caracterul prejudiciabil al acțiunii (inacțiunii) sau nu putea să-și dirijeze voința în mod conștient. (A se vedea: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, под ред. Скуратова Ю.И., Лебедева В.М. Изд. Норма-Инфра, Москва, 1998 г., стр.28).
3. Coșciug I., Particularitățile expertizei psihiatrice legale la minori în procesul penal // Expertiza judiciară în cauzele privind minorii, Chișinău, 2005.
4. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, под ред. Скуратова Ю.И., Лебедева В.М. Изд. Норма-Инфра, Москва, 1998 г.
5. Ничипорович А. Квалификация умышленных убийств при отягчающих обстоятельствах // Судовый Вестник, 1996 г., №4.
6. Codul penal al României din 21 iunie 1968 cu modificări aduse prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, Ed. C.H. Beck, 2005.
7. Gîrla L., Pruncuciderea: analiza juridico-penală și criminologică. Teză de doctorat, Chișinău, 2005.
8. Ideea unei responsabilități diminuate a stat la baza fundamentării pruncuciderii în legislația penală autohtonă, fapt demonstrat de consacrarea acesteia ca condiție obligatorie a existenței infracțiunii în înseși textul legii. Această soluție derivă chiar din art.147 al CP, în care existența pruncuciderii este condiționată expres de “*starea de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernămîntului, cauzată de naștere*”.